Unité didatica sön l'argomënt:

por la Scolina

Le će

Der Kopf

La testa

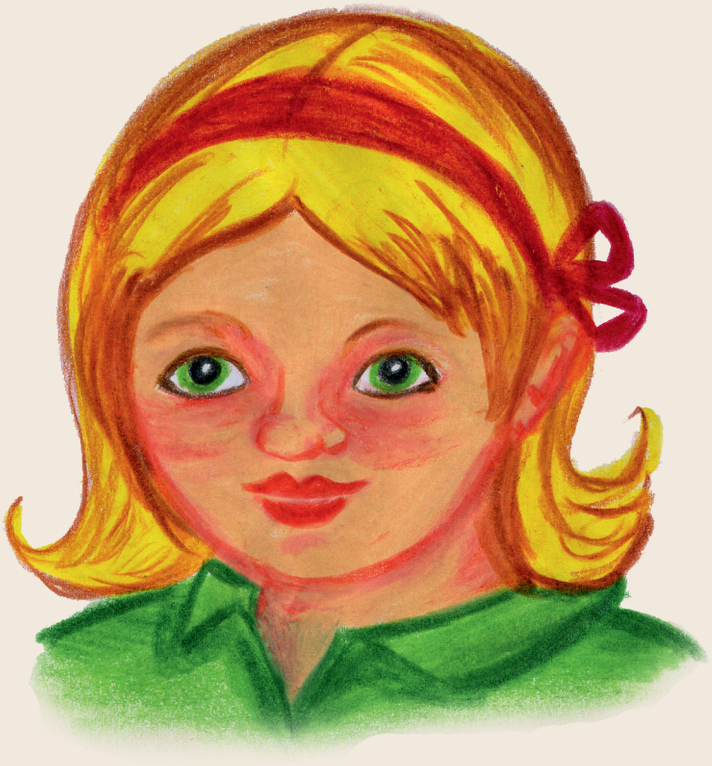

3-Kopf.indd 1 15.04.13 08:37

Contignü

1. Pinsiers danfora

1.1	Contignü	3
1.2	Fin	3
1.3	Material - Mesi	4

2. Prozedöra de laûr

2.1	Aldì	5
2.2	Nominé	7
2.3	Lié y confrontè	8
2.4	Aldì, reconësce y lié	10

3. Injuntes

3.1	Puzzle dl će	12
3.2	Ći mànćel pa?	13
3.3	Cuntia «Tone se lâ»	14
3.4	Model por i confrunć dles parores	16
3.5	Ćiantia pro la cuntia	17
3.6	Ćiantia «Nos ùn dui edli»	19
3.7	Ciantia «Nëus on doi uedli»	20
3.8	Lied «Ich habe zwei Augen»	21
3.9	Canzone «Io ho due occhi»	22
3.10	Chertes cun les parores	23

3-Kopf.indd 2 15.04.13 08:37

1. Pinsiers danfora

Cie pa?
Ći pa?
Was?
Che cosa?

1.1 Contignü

Argomënt:

Le će
Der Kopf
La testa

Punt zentral:

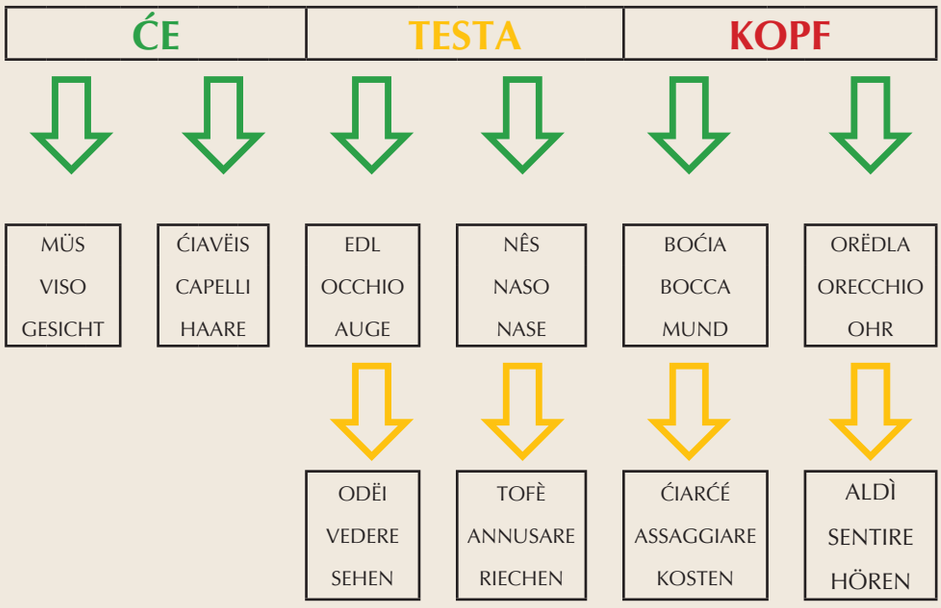

Percie pa?
Por ći pa?
Wozu?
A che scopo?

1.2 Fin

- Aldì fora les perts dl će (set parores ti trëi lingac), les desfarenzié y les cuncè ia aladô dl corù dl lingaz.
- Reconësce les perts dl će che manćia sön la cherta, les nominé y les mëte laprò.
- Sintì le corp che an à, imparè da perzepì cun deplü cosciënza.
- Confronté les parores ti trëi lingac y aldì fora sce ares sona anfat o atramënter.

3-Kopf.indd 3 15.04.13 08:37

Cun cie pa?
Cun ći pa?
Womit?
Con che cosa?

1.3 Material - Mesi

- Radio
- Scagns da corusc (cöce, vërt, ghel)
- Puzzle de n će
- Plates blanćes
- Corusc
- Papier che slomina
- Spidl
- Modì por će
- Folieć
- Colic
- Forfesc
- Vëta da stopé i edli
- Cuntia cun ćianties
- Ćianties
- Chertes dal dessëgn y chertes dales parores
- Ćiampanela
- Fazorì da corusc
- Bachëć cun früć

2. Prozedöra de laûr

2.1 Aldì

Fases	*Ativité d'insegnamënt*	*Material - Mesi*
Mëteman:	I mituns y les mitans é sentà/sentades te n cërtl. Le personal pedagogich spliga chësta ativité. Pornanche la musiga pëia ia, po vigni möt y möta se massajè so müs tl chît. Tl pröm po vigni möt y möta descorì lëdiamënter so müs. Spo mët man le personal pedagogich da nominé les perts dl müs ti trëi lingac ladin, todësch y talian y les pëia ite sön so müs. I mituns y les mitans ascuta pro, ti ćiara al personal pedagogich y fej do i movimënć.	*Radio/musiga*
Pert prinzipala: (L/D/I)	I mituns y les mitans cunta de sües esperiënzes y aladô dl lingaz dla uma vëgnel nominé i conzeć. Le personal pedagogich mët sö trëi scagns ti corusc di lingac dan da i mituns. **1. Ativité d'aprendimënt** Da iade a iade él n möt o na möta che se chir fora un di trëi scagns de lingaz y se sënta lassura. Le möt o la möta mostra na pert dl müs y la nominëia tl dër lingaz. Sciöche sostëgn damana le personal pedagogich: «Ći é pa chësc?» «Cos'è questo?» «Was ist das?» Sce le möt o la möta ne conësc nia la parora tl lingaz chirì fora, pol damanè i atri mituns y les atres mitans. Sce al n'é degügn che conësc la cossa, él le personal pedagogich che dij fora la parora. Ara va inant insciö, ćina che dötes les perts dl će dl möt o dla möta é gnüdes nominades tl lingaz che al s'à chirì fora. Sciöche repetiziun vëgnel nominé y mostrè deboriada dötes les perts dl će. **2. Ativité d'aprendimënt** Por chësta unité didatica él gnü arjigné trëi puzzle. Sön vigni puzzle él rapresentè n će, che se desfarenziëia dai atri dui te zacotan de cosses: möt cun i edli rosc y i ćiavëis rosc aricià sön n sotfunz vërt möt cun i edli vërć y i ćiavëis fosc y lizi sön n sotfunz ghel möta cun i edli bröms y les trëces lominoses sön n sotfunz cöce. Le personal pedagogich mët i trëi puzzle dan da i mituns y les mitans ia por tera. I mituns y les mitans dess ti ćiarè avisa ai trëi ćes y dì ći che ai à de anfat o ći che é desvalì. Do che i mituns y les mitans à memorisé bun i trëi ćes y ći che é iadedô, mëton man cun les parores dles perts dl će por ladin. N möt o na möta al iade nominëia na pert dl će, destaca chësta pert dal puzzle vërt y la mët invalgó ia por tera. Pornanche dötes les perts dl će «ladin» é ia por tera, vëgnel fat la medema cossa cun i atri dui puzzle por todësch y por talian.	*3 scagns de lingaz (cöce/ ghel/vërt)* *puzzle de 3 ćes*

3-Kopf.indd 5 15.04.13 08:37

Fases	*Ativité d'insegnamënt*	*Material - Mesi*
	Le personal pedagogich nominëia les perts dl će a rode ti trëi lingac. I mituns y les mitans dess chirì les perts dl puzzle miné y les mëte sön le dër će. Al é da mëte averda che düć i mituns y les mitans vëgnes n iade pro. Le jüch se röia canche düć i puzzle é indô intiers.	
Fin:	Le personal pedagogich partësc fora les plates da dessigné. I mituns y les mitans po dessigné so müs lassura y le decorè sotite cun papier che slomina. Ala fin po vigni möt y möta descrì so dessëgn y spo le mëte te süa mapa de scolina.	*Plates blancés, corusc, papier che slomina*

3-Kopf.indd 6 15.04.13 08:37

2.2 Nominé

Fases	*Ativité d'insegnamënt*	*Material - Mesi*
Mëteman:	I mituns y les mitans se mët dan spidl te bagn y prô da se ćiarè tl müs; co pon pa le möie? Co ćiàrel pa fora? Le personal pedagogich ti spliga ti lingac desvalis, ći pert dl müs che ai mëss möie. Sce ara ne va nia da nen möie na pert, vëgnel mostrè cun la man. Insciö vëgnel ćiamò n iade fat la repetiziun dles singoles perts dl će te na forma concreta.	*Spidl*
Pert prinzipala:	**1. Ativité d'aprendimënt** Le personal pedagogich à arjigné ca modì cöci, ghei y vërć cun de plü ćes. A vignun de chisc ćes ti mànćel de plü perts. Vigni möt y möta ciafa n model te un di trëi corusc. Les perts che manćia vëgn destenüdes fora ia por tera. Le personal pedagogich ti spliga ai mituns y ales mitans che ai mëss ćiarè avisa ći che al manćia sön süa plata. Spo dessi/désseres chirì les perts che manćia ia por tera y les mëte sön le će. Al ti vëgn splighé ći che ai/ares mëss fà te un n lingaz y i mituns y les mitans prô da le dì do te n ater lingaz. Pornanche i mituns y les mitans à ciafè les perts che manćia, mëssi/mësseres ti splighé ai atri mituns y ales atres mitans ći perts de so će che manćiâ y porvè d'adorè les dërtes parores tl dër lingaz. **2. Ativité d'aprendimënt** I mituns y les mitans se mët sö un indolater te na fila y le personal pedagogich sta n pü plü dalunc dan da i mituns y dales mitans. Dlungia él i trëi scagns de lingaz. Le personal pedagogich mostra sön na pert dl će y va sön un di trëi scagns. I mituns y les mitans dess nominé la pert dl će. Mo denant che ai la nominëies, mëssi mëte dër averda, sön ći scagn che le personal pedagogich é, por savëi, te ći lingaz che ai mëss respogne. Che che sa por pröm la parora po la dì fora dadalt y dè n vare inant. Sce le möt o la möta dij la parora falada, spo mëssel dè n vare zoruch. Che che ti röia por pröm pormez al personal pedagogich à davagné. Al é important che düć ais na esperiënza de suzès. Sce al ess da saltè fora de gran desfarënzies danter i mituns y les mitans, insciö che ma n valgügn respogn dagnora dërt y atira, chërda sö le personal pedagogich vigni möt y möta y ti fej domandes aladô de sües conescënzes linguistiches, insciö che vigni möt y möta ais la poscibilité da respogne dërt.	*modì por ćes cun perts dl će che manćia* *scagns da corù*
Fin:	Sön mësa él n gröm de folieć. I mituns y les mitans po taié fora de vigni sort de müsc y fà n collage. Dedô po vigni möt y möta cuntè tl lingaz che al/ara s'à chirì fora instës/instëssa y cuntè dl dessëgn che al/ara à fat.	*folieć* *colic* *plates de papier* *forfesc*

3-Kopf.indd 7 15.04.13 08:37

2.3 Lié y confrontè

Fases	*Ativité d'insegnamënt*	*Material - Mesi*
Mëteman:	I mituns y les mitans é sentà/sentades te n cërtl. Un n möt o öna na möta va iadô porta. Al vëgn chirì fora n ater möt o n'atra möta che se sënta amesa le cërtl. Spo vëgnel menè ite le möt o la möta iadô porta cun i edli stopà. Al dess pié ite le möt o la möta che é tl cërtl y stomè ći möt o möta che al é. Laprò déssel incé nominé les perts dl će che al sënt. Le jüch vëgn fat deplü iadi.	*Vëta da stopè i edli*
Pert prinzipala:	**1. Ativité d'aprendimënt** Por chësta ativité d'aprendimënt vëgn i mituns y les mitans partis/partides sö te trëi de pici grups. Le personal pedagogich va a tó i trëi puzzle dl će y ti nen dà un a vigni grup. Ti pici grups vëgnel tut indalater le puzzle y vigni möt/a ciafa na pert dl će. Le personal pedagogich ti cunta spo ai mituns/ales mitans na te' picia cuntia sön i trëi mituns che é sön le puzzle. Ai se conësc dala scolina y se vëgn dër. Incé sce düć canć baia n ater lingaz, feji dagnora belaìta deboriada y se capësc dër bun. Düć trëi leva adora y va atira te bagn a se lavè. Do che an à metü man cun la cuntia, cunta le personal pedagogich ći perts dl će che i trëi mituns/mitans se lava. Laprò vëgnel baratè jö sides i lingac co incé la secuënza y mostrè les perts sön le će che an à instësc impede les nominé. Le möt o la möta de chël grup linguistich (pert dl puzzle) nominëia la pert dl će y dij ćiamò n iade döt le pinsier y mët süa pert dl puzzle tl dër post sön le će. Tone se lâ ... (i edli) Luca si lava ... (la bocca) Marie wäscht sich ... (die Ohren) Luca si lava ... (gli occhi) Marie wäscht sich ... (die Haare) I pinsiers po incé gnì ćiantà y rapresentà cun movimënć aladô. **2. Ativité d'aprendimënt** Chësc eserzize vëgn fat te düć trëi i lingac. Le personal pedagogich tol na cherta da na parora y lî dant la parora dadalt, düć la dij do y un n möt o na möta po ti mëte pormez le dessëgn che alda laprò. I mituns y les mitans che é bele bugn/bunes da lì se surantol le rode dl personal pedagogich y lî dant les parores. Sön n placat dl corù dl lingaz vëgnel spo tachè a man ćiampa la cherta dl dessëgn y man dërta la cherta dla parora che alda laprò. Pro chësc eserzize pon incé ćiamò confrontè les parores danter ëres y les mëte aladô dl sonn o dla lunghëza.	*puzzle dl će* *cuntia* *ćiantia pro la cuntia* *model por i confrunć danter i lingac*

3-Kopf.indd 8 15.04.13 08:37

Fases	*Ativité d'insegnamënt*	*Material - Mesi*
Fin:	Vigni möt y möta po se dè jö cun deplü materiai y pornanche ai alda la ćiampanela, vëgn i jüć romenà sö deboriada. Ai ciafa n so post tl piz dai lingac.	*Düć i materiai* *ćiampanela*

2.4 Aldì, reconësce y lié

Fases	*Atività d'insegnamënt*	*Material - Mesi*
Mëteman:	Le personal pedagogich ćianta dant la ćiantia: «Nos ùn dui edli». I mituns y les mitans ascuta impröma pro y spo ćianti impara y fej i movimënć che alda laprò.	*Ćiantia: nos ùn dui edli da ćiarè*
Pert prinzipala:	**1. Atività d'aprendimënt** Le personal pedagogich nominëia les funziuns di organns sensitifs y i mituns/les mitans mëss stomè de ći organn che ara se trata. Al vëgn ćiamò n iade dit sö les funziuns te düć trëi i lingac. *Le personal pedagogich* — *Mituns y mitans* Cun ći tofunse pa nos? — Nos tofun cun le nês. Con che cosa annusiamo? — Annusiamo con il naso. Womit riechen wir? — Wir riechen mit der Nase. Cun ći baiunse/mangiunse pa nos? — Nos baiun/mangiun cun la boćia. Con che cosa parliamo? — Parliamo con la bocca. Womit reden wir? — Wir reden mit dem Mund. Cun ći aldiunse pa nos? — Nos aldiun cun les orëdles. Con che cosa ascoltiamo? — Ascoltiamo con le orecchie. Womit hören wir? — Wir hören mit den Ohren. Cun ći ćiarunse pa nos? — Nos ćiarun cun i edli. Con che cosa guardiamo? — Guardiamo con gli occhi. Womit schauen wir? — Wir schauen mit den Augen. I mituns y les mitans prô da rapresentè le tofè, le ćiarćé, l'aldì y l'odëi cun movimënć. Un n möt o na möta le fej dant y i atri le fej do. **2. Atività d'aprendimënt «tru di sënsc»** Le personal pedagogich ti spliga ai mituns y ales mitans i jüć y spo poi i porvè fora. Al vëgn fat chisc jüć: a) <u>Jüch dl tof</u>: Al vëgn metü de plü tofs te bossi. Chilò mëss dui bossi dagnora avëi le medemo tof. Le möt o la möta mëss porvè da ciafè fora i dui tofs anfać. Al é da mëte averda che al sides jödapé dl bosse le control por le fal. ***Varianta:*** Vigni tof é lié cun le dër retrat, p.ej. tof dla rösa cun le retrat dla rösa. I mituns mëss chilò inće nominé le retrat.	*3 mëses di lingac cun n fazorel dl dër lingaz* *bachëć cun früć lassura* *chertes dal dessëgn*

3-Kopf.indd 10 15.04.13 08:37

Fases	*Ativité d'insegnamënt*	*Material - Mesi*
	b) Jüch auditif: Le möt o la möta stlüj i edli y le personal pedagogich sona invalgó tl local na ćiampanela. I mituns y les mitans mëss ascutè avisa, da olache le sonn vëgn y ti jì dlungia. c) Jüch dles saûs: Sön mësa él deplü patüc da mangé: zücher, sè, ajëi, n limone. Al möt o ala möta ti vëgnel stopè i edli insciö che al ne vëiga nia, ći che al mëss ćiarćé. Dedô mëssel ćiarćé y conlié la saù cun valch da mangé. Tan inant che ara va, déssel splighé la saù: duc, aje, ante y sarè. d) Jüć da odëi: Injunta 1: Puzzle dl će. Le möt o la möta prô de mëte adöm indortöra les perts dl će insciö che al vëgnes fora n će intier.	
Fin:	I mituns y les mitans cunta dles esperiënzes che ai à fat da fà i jüć di sënsc. Tla finada vëgnel romenè demez i jüć deboriada.	

3-Kopf.indd 11 15.04.13 08:37

3. Injuntes

3.1 Puzzle dl će

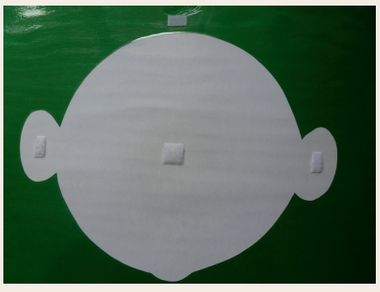

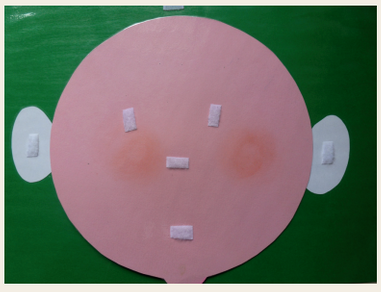

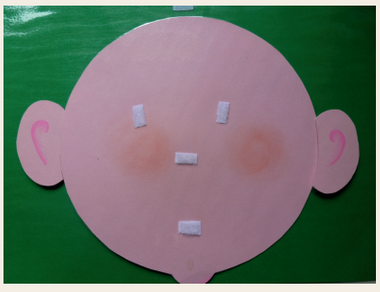

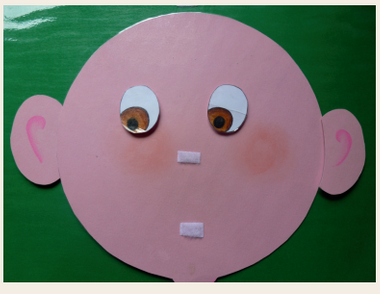

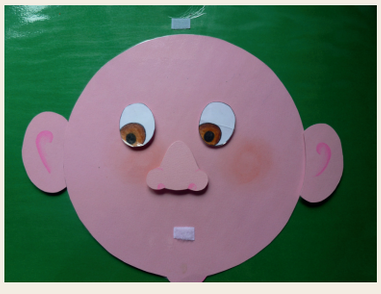

3-Kopf.indd 12 15.04.13 08:37

3.2 Ći mànćel pa?

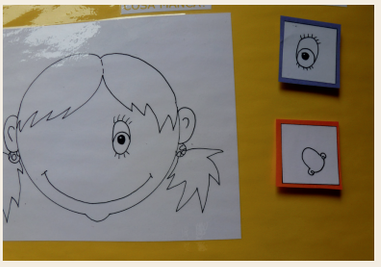

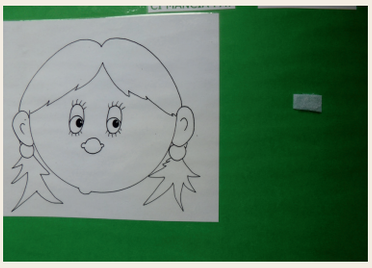

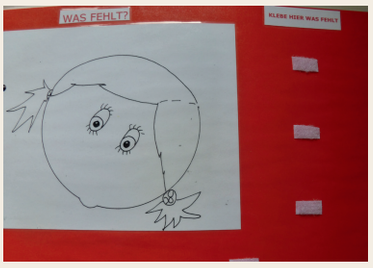

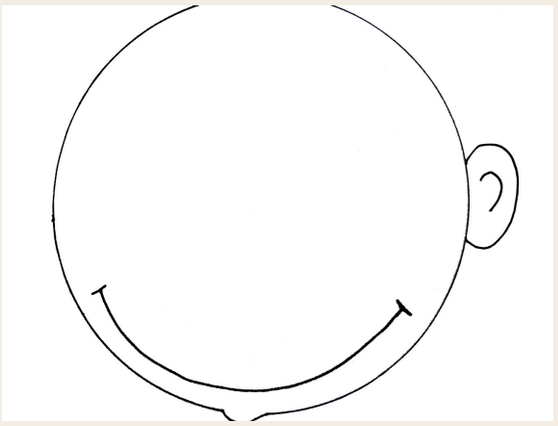

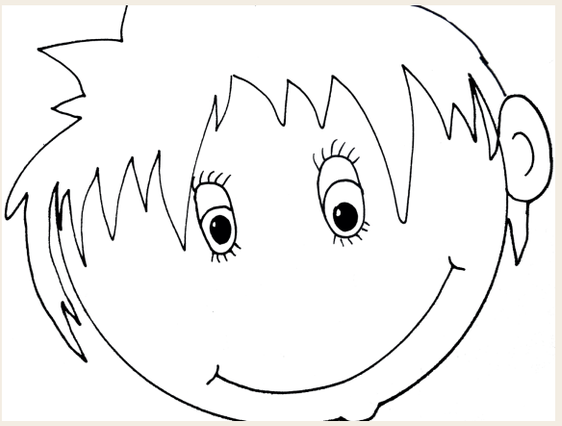

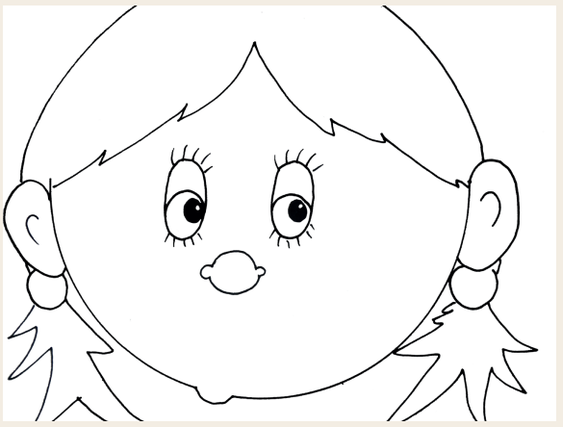

3-Kopf.indd 13 15.04.13 08:37

3.3 Cuntia «Tone se lâ»

Tone se lâ

Tone, Luca y Marie à imparè da se conësce te scolina. Scebëgn che Marie baies todësch, Tone ladin y Luca talian, fej dagnora düć trëi belaìta deboriada y ai é de bugn compagns. Vigni dé leva Tone adora y va atira te bagn a se lavè.

Tone se lâ i edli.
Tone se lâ les orëdles.
Tone se lâ le nês.
Tone se lâ la boćia.
Tone se lâ i ćiavëis.
Tone se lâ le müs.
Tone se lâ döt le će.

Tone se leva ju

Tone, Luca y Marie à mparà a se cunëscer te scolina. Scebën che Marie rejona tudësch, Tone ladin y Luca talian feji for damat deberieda y ie de bon cumpanies. Uni di leva Tone abenëura y va te bani a se lavé ju.

Tone se leva i uedli.
Tone se leva la urëdles.
Tone se leva l nés.
Tone se leva la bocia.
Tone se leva i ciavëi.
Tone se leva l mus.
Tone se leva dut l së.

3-Kopf.indd 14 15.04.13 08:37

Marie wäscht sich

Marie, Tone und Luca haben sich im Kindergarten kennen gelernt. Obwohl Marie Deutsch spricht, Tone Ladinisch und Luca Italienisch, spielen die drei Kinder immer miteinander und sind gute Freunde geworden. Jeden Tag steht Marie frühzeitig auf und geht gleich ins Bad, um sich zu waschen.

Marie wäscht sich die Augen.
Marie wäscht sich die Ohren.
Marie wäscht sich die Nase.
Marie wäscht sich den Mund.
Marie wäscht sich die Haare.
Marie wäscht sich das Gesicht.
Marie wäscht sich den ganzen Kopf.

Luca si lava

Luca, Marie e Tone si sono conosciuti alla scuola dell'infanzia. Sebbene Luca parli l'italiano, Tone il ladino e Marie il tedesco, i tre bambini giocano sempre insieme e sono diventati buoni amici. Ogni giorno Luca si alza presto al mattino e va subito in bagno a lavarsi.

Luca si lava gli occhi.
Luca si lava le orecchie.
Luca si lava il naso.
Luca si lava la bocca.
Luca si lava i capelli.
Luca si lava la faccia.
Luca si lava tutta la testa.

3-Kopf.indd 15 15.04.13 08:37

3.4 Model por i confrunć dles parores

3-Kopf.indd 16 15.04.13 08:37

3.5 Ćiantia pro la cuntia

Tone se lâ

Tone se lâ les orëdles y fej insciö.
Tone se lâ i edli y fej insciö.
Tone se lâ le nês y fej insciö.
Tone se lâ la boćia y fej insciö.
Tone se lâ le müs y fej insciö.
Tone se lâ le će y fej insciö.

Tone se leva ju

Tone se leva la urëdles y fej nsci.
Tone se leva i uedli y fej nsci.
Tone se leva l nes y fej nsci.
Tone se leva la bocia y fej nsci.
Tone se leva l mus y fej nsci.
Tone se leva l cë y fej nsci.

3-Kopf.indd 17 15.04.13 08:37

Luca si lava

Luca si lava le orecchie e fa così.
Luca si lava il naso e fa così.
Luca si lava i capelli e fa così.
Luca si lava la bocca e fa così.
Luca si lava la faccia e fa così.
Luca si lava la testa e fa così.

Marie wäscht sich

Marie wäscht sich die Ohren und sie macht so.
Marie wäscht sich die Augen und sie macht so.
Marie wäscht sich die Haare und sie macht so.
Marie wäscht sich den Mund und sie macht so.
Marie wäscht sich das Gesicht und sie macht so.
Marie wäscht sich den Kopf und sie macht so.

3-Kopf.indd 18 15.04.13 08:37

3.6 Ćiantia

Nos ùn dui edli

2. Nos ùn orëdles da aldì, ...

3. Nos ùn düć na boćia da baié, ...

4. Nos ùn le nês da tofè, ...

5. Nos ùn spo le će da ponsè, ...

3-Kopf.indd 19 15.04.13 08:37

3.7 Ciantia

Nëus on doi uedli

2. Nëus on urëdles per audì, ...

3. Nëus on duc na bocia da rujené, ...

4. Nëus on l nés da tufé, ...

5. Nëus on pona l cë da pensé, ...

3-Kopf.indd 20 15.04.13 08:37

3.8 Lied

Ich hab’ zwei Augen

2. Ich hab’ zwei Ohren um zu hör’n, ...

3. Ich hab’ einen Mund, mit dem ich sprech’, ...

4. Ich hab’ eine Nase, mit der ich riech’, ...

5. Ich hab’ einen Kopf, mit dem ich denk’, ...

3-Kopf.indd 21 15.04.13 08:37

3.9 Canzone

Io ho due occhi

2. Io ho due orecchie per sentir’ ...

3. Io ho una bocca per mangiar’ ...

4. Io ho un naso per odorar’ ...

5. Io ho una testa per pensar’ ...

3-Kopf.indd 22 15.04.13 08:37

3.10 Chertes cun les parores

LE ĆE

I ĆIAVËIS

LA BOĆIA

LE MÜS

LE NÊS

LA ORËDLA

L'EDL

LADIN

3-Kopf.indd 23 15.04.13 08:37

L CË

I CIAVËI

LA BOCIA

L MUS

L NÉS

LA URËDLA

L UEDL

LADIN

3-Kopf.indd 24 15.04.13 08:37

DER KOPF

DIE HAARE

DER MUND

DAS GESICHT

DIE NASE

DAS OHR

DAS AUGE

DEUTSCH

3-Kopf.indd 25 15.04.13 08:37

LA TESTA

I CAPELLI

LA BOCCA

IL VISO

IL NASO

L'ORECCHIO

L'OCCHIO

ITALIANO